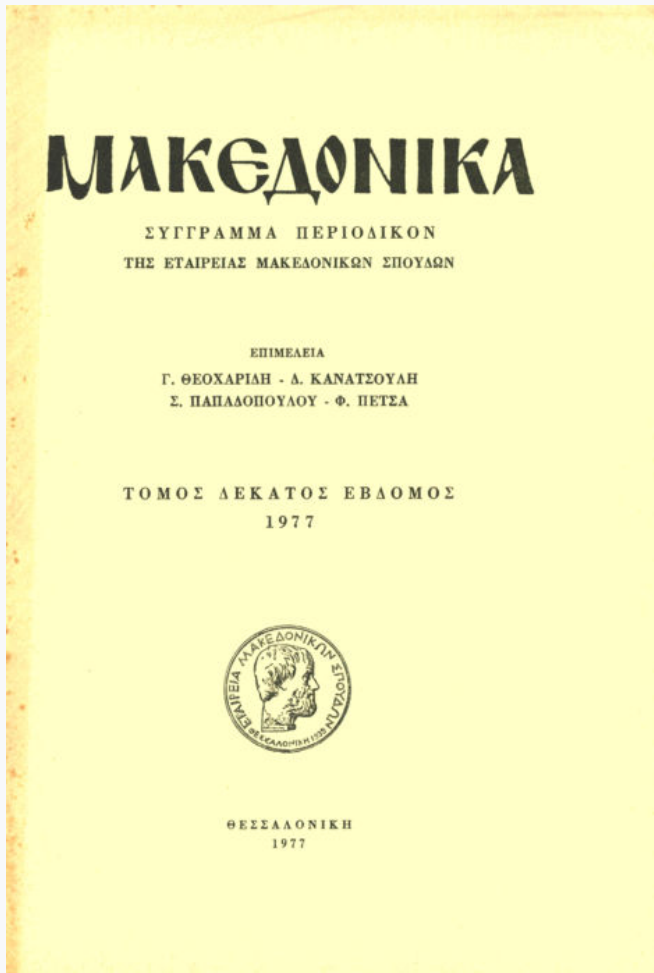

Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Helmut Kyrieleis, Bildnisse der Ptolemaer

Φ. Πέτσας

doi: [10.12681/makedonika.384](https://doi.org/10.12681/makedonika.384)

Copyright © 2015, Φ. Πέτσας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πέτσας Φ. (1977). Helmut Kyrieleis, Bildnisse der Ptolemaer. *Μακεδονικά*, 17(1), 459–460.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.384>

Βυζαντινολογικού Συνεδρίου (1953). Έβλαψαν, λέει, τη μελέτη του, γιατί δεν είχε προηγηθεί των αναστηλωτικών έργων αρχαιολογική προεργασία και γιατί δεν δημοσιεύθηκαν λεπτομερώς οι εργασίες που έγιναν (σ. 12). Παρατηρεί επίσης ότι έγιναν λάθη σε συμπληρώσεις (σημ. 111 και 117, σελ. 23, και σημ. 196).

Οί Θεσσαλονικείς ιδιαίτερα πρέπει να ευχαριστήσουμε τον κ. Laubscher, γιατί έδωσε για μās και για όλον τον κόσμο μιὰ πλήρη ἀπό κάθε ἀποψη δημοσίευση ενός μνημείου, που δὲν είναι μόνον μέσα στὰ ἱστορικά και καλλιτεχνικά ενδιαφέροντά μας, ἀλλὰ κατέχει μιὰ ἐντελῶς ιδιαίτερη θέση στὴν καρδιά τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς πόλεως.

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Helmut Kyrieleis, Bildnisse der Ptolemäer, Gebr. Mann Verlag 1975, Σχῆμα 4ο, σελ. I-X και 1-191, πίν. 1-108.

Δεύτερο στὴ νέα σειρά τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου μὲ τὸ γενικό τίτλο Archaeologische Forschungen κυκλοφορήθηκε τὸ βιβλίο γιὰ τίς εἰκόνες τῶν Πτολεμαίων τοῦ H. Kyrieleis, διευθυντοῦ τώρα τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν Ἀθηνῶν (γιὰ τὸ πρῶτο βιβλίο τῆς σειρᾶς ἰδὲ προηγουμένη βιβλιοκρισία). Είναι μελέτη βασισμένη σὲ αὐτοψία τῶν πρωτοτύπων, που εἶναι σκορπισμένα σὲ Μουσεῖα τῆς Εὐρώπης και τῆς Ἀφρικῆς κυρίως. Μελετήθηκαν και δημοσιεύθηκαν προηγουμένως πολλὰ ἀπ' αὐτά, ἔλειπε ὅμως μιὰ συνολικὴ θεώρηση τοῦ συνόλου, ἡ ὁποία ἐπιβαλλόταν και γιὰ λόγους μεθόδου τῆς ἐρεῦνης.

Υστερα ἀπὸ σύντομο Πρόλογο (σ. VII-VIII) και Εἰσαγωγή (σ. 1-3) ἀκολουθεῖ τὸ βασικό κεφάλαιο γιὰ τὴν ταύτιση τῶν εἰκόνων τῶν Πτολεμαίων και τῆ θέσης τους στὴν Ἱστορία τῆς Τέχνης (σ. 4-125). Ἐξετάζονται χωριστὰ εἰκόνες (σὲ νομίσματα, σὲ ἀνάγλυφα, σὲ ἔργα τορευτικῆς και σὲ περίοπτα γλυπτὰ) καθενὸς ἀπὸ τοὺς Πτολεμαίους, ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖο Α' τὸν Σωτήρα (322-283 π.Χ.) ὡς τὸν Πτολεμαῖο ΙΒ', που πέθανε τὸ 51 π.Χ. Ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζονται ἐπίσης χωριστὰ (στὰ νομίσματα, στὴ γλυπτικὴ, σὲ σφραγίδες) εἰκόνες βασιλισσῶν ὅπως ἡ Ἀρσινόη Β' (278-270 π.Χ.), ἡ Βερενίκη Β' (246-221 π.Χ.), ἡ Ἀρσινόη Γ', που δολοφονήθηκε περὶ τὸ 204 π.Χ., οἱ διάφορες Κλεοπάτρες, που δὲν ξεχωρίζουν εὐκόλα, και ἡ περισσότερο γνωστὴ Κλεοπάτρα Ζ' (51-30 π.Χ.), ἡ μεγάλῃ ἠττημένη τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου. Στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο παρακολουθεῖται ἡ τεχνοτροπικὴ ἐξέλιξη και ἡ ἰδιομορφία τῶν εἰκόνων τῶν Πτολεμαίων (σ. 126-136). Τὰ βασιλικά πορτραῖτα ἐξετάζονται ἐπίσης σὲ σχέση μετὰ τὴ λατρεία τῶν βασιλέων ἡ ὡς τιμητικά, σὲ ἐμπόριο ἔργων μικροτεχνίας ἢ γλυπτικῆς και σὲ νομίσματα ἢ σὲ σφραγίδες (σ. 137-157). Σ' ἐνα τελευταίο κεφάλαιο τῆς μελέτης ξανατονίζεται, σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν εἰκονιστικὴ τὸν ἄλλον Διαδόχων, ἡ ἰδιομορφία τῶν Πτολεμαϊκῶν πορτραίτων, ἰδίως γιὰτὶ σχετίζονται μετὰ μιὰ παραδοσιακὴ λατρεία βασιλέων, ἀλλὰ και γι' ἄλλους λόγους.

Παρατηρεῖται, εἰδικὰ γιὰ τοὺς Μακεδόνες ὅτι ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐθνικοῦ κράτους τῶν Μακεδόνων «δὲν ἦταν ἀπόλυτος μονάρχης, ἀλλὰ μᾶλλον primus inter pares» (σ. 160), ὅτι λατρεία Μακεδόνων βασιλέων στὴ Μακεδονία ἦταν ἀδύνατη, ὅτι Μακεδόνες βασιλεῖς, ὅχι στὴ Μακεδονία, ἀλλὰ μόνον σὲ ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις γνῶρισαν τιμὲς που ταιριάζουν σὲ θεούς· οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς, ὅπως ὁ Δημήτριος, ὁ Φίλιππος Ε' ἢ ὁ Περσεὺς συνεχίζοντας τὴν παράδοση τῶν Μακεδόνας βασιλέως-στρατηλάτου, εἰκονίζονται πάντοτε σύμφωνα μετὰ τὸ ἐλληνικό ἰδανικό τοῦ ἰσχυροῦ, τοῦ ἥρωικοῦ ἀνδρός· ἀπὸ τῆ στάσης και τὴν ἐκφρασὴ τους προβάλλεται ἐνεργητικότητα και ἰσχυρὴ θέληση· εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι στὰ μακεδονικά νομίσματα δὲν ὑπάρχουν εἰκόνες βασιλισσῶν (σ. 160).

Στόν κατάλογο τῶν μνημείων (σ. 165-185) καί στούς πίνακες τῶν εἰκόνων, τὰ πορτραῖτα παρουσιάζονται περίπου μέ τήν ἴδια σειρά πού παρουσιάζονται στό κείμενο. Στόν πίνακα Μουσειῶν (σ. 186-189) γίνεται φανερό ὅτι ἐκτός ἀπό τήν Αἴγυπτο (κυρίως Μουσεῖο Ἀλεξανδρείας), πλοῦσια σέ Πτολεμαϊκά πορτραῖτα εἶναι Μουσεῖα τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς. Στήν Ἑλλάδα εἰκόνες τῶν Πτολεμαίων κατέχουν κυρίως τό Ἐθνικό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο καί τό Μουσεῖο Μπενάκη στήν Ἀθήνα, τό Μουσεῖο τῆς Δήλου καί τό Μουσεῖο τῆς Θήρας. Οὗτ' ἔνα δεῖγμα, οὗτ' ἔνα ἐκμαγεῖο στό Μουσεῖο τῆς Θεσσαλονίκης ἢ ἄλλου στή Μακεδονία, ἀπ' ὅπου ξεκίνησε ἡ δυναστεία τῶν Πτολεμαίων, πού κυβέρνησε τήν Αἴγυπτο καί γειτονικές τῆς χώρας ἐπί τρεῖς αἰῶνες!

Ἡ σειρά τῶν εἰκόνων στούς πίνακες ξεκινáει ἀπό κεφάλι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σέ ἀσημένιο τετραδράχμιο (πίν. 1,1). Ὁ Ἀλέξανδρος πάλι ἡ ἀέναη πηγή. Σωστά. Ἀλλά κάποτε πρέπει νά ἐρευνηθοῦν ὄλες οἱ ἀφανεῖς φλέβες, πού, σάν ὑπόγεια νάματα, ξεκίνησαν ἀπό τή μητροπολιτική Μακεδονία καί γονιμοποίησαν τόν Ἑλληνισμό. Ἡ ἔρευνα αὐτή πρέπει νά γίνῃ ἔργον τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Μιά ἐλπίδα εἶναι τὰ νεοσύστατα τμήματά τῆς: τό Γλωσσικό, τό Ἱστορικό καί κυρίως τό Ἀρχαιολογικό, πού μπορεῖ νά χρησιμοποιήσῃ καί πρωτοφανέρωτες ἄμεσες πηγές ἀπό ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές καί τυχαῖα εὑρήματα.

Ὑποδειγματικές ἐκδόσεις, ὅπως οἱ δυο πρῶτες τῆς νέας σειράς τοῦ Γερμανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, μπορεῖ νά εἶναι παράδειγμα γιά μίμησῃ.

Φ. ΠΙΕΤΣΑΣ

Tomislav Marasović, Diocletian's Palace, Little Art Books, Monuments and Collections, Beograd 1974.

Τό ἀνάκτορο τοῦ Διοκλητιανοῦ στό Σπαλάτο τῆς Δαλματίας εἶναι γνωστό ἀπό παλιές μελέτες Ἀγγλων¹, Αὔστριακῶν², Γάλλων³, Γιουγκοσλάβων⁴ καί ἄλλων ἱστορικῶν τῆς Τέχνης. Ἀπό τίς νεώτερες ἔρευνες καί μελέτες μᾶς εἶναι πῶς γνωστά τὰ δημοσιεύματα τοῦ ἐρευνητοῦ τοῦ Γαλεριανοῦ συμπλέγματος τῆς Θεσσαλονίκης ἀειμνήστου Δανοῦ ἀρχαιολόγου E. D yg g v e⁵, καθώς καί τό σύγχρονο περίπου ἄρθρο τοῦ N. Duval σέ περιοδικό τοῦ Split⁶.

Σημαντικώτατη εἶναι, ἀλλά καί λιγώτερο γνωστή σέ μᾶς, ἡ νεώτερη συμβολή στήν ἔρευνα τοῦ ἀνακτοροῦ ἀπό τοῦς J. καί T. Marasović⁷. Ἐδῶ θέλομε νά παρουσιάσωμε ἀπλῶς

1. R. A d a m, Ruins of the Palace of the Emperor Diocletian at Spalatro in Dalmatia, London 1764.

2. G. N i e m a n n, Der Palast Diocletians in Spalato, Wien 1910.

3. E. H é b r a r d - J. Z e i l l e r, Spalato, le palais de Diocletien, Paris 1912.

4. F. B u l i ć - L. J. K a r a m a n, Kaiser Diocletians Palast in Split, Zagreb 1929, C. F i s k o v i ć, Prilog proučavanju i zaštiti Dioklecijanove palače u Splitu, Rad Jugoslovenske Akademije 279, Zagreb 1950, B. G a b r i ć e v i ć, Gradnja palace u Aspalathosu logična posljedica Diokletijanovih državnih reformi, «Slobodna Dalmacija», Split 1.5.1959.

5. E. D y g g v e, Nouvelles recherches au peristyle du palais de Diocletien à Split, Acta ad archaeologiam et artium historiam pertinentia, I, 1-6, I-IV, Oslo 1962.

6. N. D u v a l, La place de Split dans l'architecture aulique de Bas-Empire, «Urbs», 1961-1962, σ. 67-95.

7. B. G a b r i ć e v i ć - T. M a r a s o v i ć, Guide to the Western Part of the Underground Halls of Diocletian's Palace, Split 1959, J. καί T. M a r a s o v i ć, Pregled radova Urba-